

Capitolul I. Noțiuni introductive

Secțiunea 1. Problematika dreptului execuțional penal

Desfășurarea diferitelor activități în cadrul unor relații sociale, la care participă persoane fizice și juridice, trebuie să aibă loc între anumite limite și să fie îndreptate în anumite direcții, conform unor exigențe sociale și individuale. Pentru respectarea acestora, societatea elaborează și edictează *norme de drept*, care sunt obligatorii.

Din cele mai vechi timpuri, societatea a fost preocupată în a stabili modul cum se asigură apărarea valorilor consacrate de către colectivitatea respectivă la un moment dat. În evoluția sa istorică, societatea a găsit permanent modalități de autoapărare, care erau de fapt reacții la pericolele ce amenințau existența acelei colectivități. Desigur, unele erau pericolele ce amenințau societatea în perioada sclavagistă, altele erau pericolele ce amenințau societatea în perioada feudală și cu totul deferite sunt cele din prezent. Ținând cont de evoluția istorică a societății, constatăm că aceste pericole nu sunt identice, ele fiind determinate de o serie de factori interni și externi sau naturali și artificiali ce prezintă particularități specifice unor anumite colectivități umane dintr-o anumită zonă, regiune, continent etc.

Prin desfășurarea activităților și relațiilor sociale potrivit normelor de drept se realizează *ordinea de drept*.

Omenirea a fost preocupată în reglementarea modului de soluționare a oricărui conflict care a apărut în societate, în mod inerent, în desfășurarea activităților membrilor săi. În cadrul acestor relații cât se poate de naturale, puterea publică a acționat în sensul organizării vieții sociale. În acest scop, s-a manifestat constant preocuparea în sensul stigmatizării acelor fapte care se dovedesc a fi neconvenabile pentru societate, chiar dacă nu prezintă o gravitate prea mare.

Ordinea de drept include în conținutul său și *valorile sociale care sunt ocrotite prin norma juridică penală*. Orice atingere adusă acestor valori justifică intervenția puterii publice de combatere a manifestărilor dăunătoare întregii societăți. Fenomenul infraționalității este un fenomen social, pentru că infrațiunile se produc în planul relațiilor sociale, adică în raporturile dintre oameni. Sancționarea acestui fenomen are loc în cadrul procesului penal, ca urmare a aplicării normelor juridice penale. Activitatea de constrângere a făptuitorului ca urmare a intervenției autorităților statului nu poate fi completă dacă nu se urmărește și punerea în executare a sancțiunii aplicate.

Legea penală aduce dezaprobarea politică și socială a faptelor periculoase, a criminalității în general, prin forța proprie de interdicție și sancțiune, știut fiind că legea penală și în general toate normele de drept își au izvorul în puterea exercitată de stat. Faptele de o evidentă gravitate, fiind prin semnificația lor politică privite ca adevărate atentate împotriva societății, sunt considerate, prin intervenția normelor penale, ca atentate împotriva ordinii juridice, acte prin care se înfrânge voința juridică.

Combaterea fenomenului infrațional nu se poate realiza numai într-o formă declarativă, prin condamnarea inculpatului vinovat de săvârșirea infrațiunii. Pronunțarea hotărârii penale de condamnare nu este suficientă pentru reparația civilă și pentru sancționarea inculpatului, ci este nevoie de desăvârșirea activității de înfăptuire a

justiției penale, prin *aducerea la îndeplinire a celor stabilite prin hotărârile penale definitive*. Legiuitorul român a adoptat norme speciale care reglementează activitatea de executare a hotărârilor penale definitive, cu tot ceea ce implică această activitate privind schimbările și incidentele care pot surveni în timpul executării.

Reglementarea activității de executare a hotărârilor penale prin norme care prevăd în ce condiții o hotărâre este definitivă și executorie, în ce moment începe executarea, cine o dispune și cine supraveghează activitatea de executare constituie o solidă garanție că această activitate se desfășoară în limite legale și cu respectarea drepturilor și intereselor legitime ale subiecților executării.

În cursul dezvoltării dreptului se manifestă o continuă tendință de diferențiere, specializare, dezvoltare și apariție de noi ramuri de drept.

La momentul apariției *Legii nr. 23/1969* privind executarea pedepselor, s-a subliniat și mai mult autonomizarea problematicii într-o ramură distinctă, denumită de drept execuțional penal (executarea sancțiunii de drept penal). Pe aceeași linie s-au înscris și dispozițiile cuprinse în *Legea nr. 275/2006* privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, care a făcut un pas major către armonizarea legislației românești în materie cu cea europeană.

Noul Cod penal^[1] și noul Cod de procedură penală^[2] au urmărit, printre alte deziderate, crearea unui cadru legislativ coerent în materie penală, transpunerea în cadrul legislativ național a reglementărilor adoptate la nivelul Uniunii Europene, precum și armonizarea dreptului penal și procesual penal român cu sistemele celorlalte state membre ale Uniunii Europene, ca o premisă a cooperării judiciare în materie penală bazate pe recunoaștere și încredere reciprocă. Adoptarea și aplicarea acestor două acte normative au creat cadrul recordării legislației penale naționale la exigențele contemporane ale principiilor fundamentale ale dreptului penal și procesual penal.

Înscriindu-se pe această linie a europenizării legislației, legiuitorul român a adoptat și *Legea nr. 254/2013* privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal^[3], *Legea nr. 253/2013* privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal^[4] și *Legea nr. 252/2013* privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune^[5].

Această ramură de drept a avut diferite denumiri: *drept execuțional penal*, *drept executiv penal* și *drept penitenciar*^[6]. *Dreptul penitenciar* a apărut la începutul secolului XX, cuprinzând norme juridice privind modul de funcționare și organizare a penitenciarelor, cu privire la diferitele moduri de executare a pedepselor carcerale.

Factorii generali și de determinare a acestei ramuri de drept sunt:

- existența unor relații sociale privind executarea sancțiunilor de drept penal;
- interesul pentru perfecționarea și justa orientare a activității de executare a sancțiunilor de drept penal, care a determinat lărgirea legislației în domeniu;

[1] Adoptat prin *Legea nr. 286/2009* (M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009).

[2] Adoptat prin *Legea nr. 135/2010* (M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010).

[3] M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

[4] M. Of. nr. 513 din 14 august 2013.

[5] M. Of. nr. 512 din 14 august 2013.

[6] I. OANCEA, *Unele considerații privind dreptul penitenciar*, în A.U.B., Științe juridice, 1971, p. 31 și urm.

- creșterea interesului statului și a rolului său de a intensifica procesul de reeducare și reintegrare socială a celor condamnați, ceea ce a condus la dezvoltarea și perfecționarea normelor de drept execuțional penal;
- diversificarea sancțiunilor de drept penal și a modalităților de executare a sancțiunii sau a măsurii privative sau neprivative de libertate.

Secțiunea a 2-a. Drept execuțional penal – noțiune și obiect

Profesorul I. Oancea^[1] definește dreptul execuțional penal ca fiind *ramura de drept alcătuită din totalitatea normelor juridice prin care se reglementează relațiile sociale privind executarea sancțiunilor de drept penal, în scopul asigurării unei influențări educative eficiente a acelor persoane supuse executării, în scopul prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni și al apărării ordinii de drept.*

Obiectul dreptului execuțional penal îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea de executare a sancțiunilor de drept penal. Aceste relații au un anumit specific, sunt proprii acestui domeniu al dreptului și sunt reglementate de norme de drept execuțional penal. La aceste relații sociale participă anumite organe de stat (de la penitenciare, în cazul pedepsei cu detențiunea pe viață și închisoarea, la finanțe, în cazul pedepsei cu amendă etc.), pe de o parte, și persoanele condamnate, pe de altă parte. Relațiile sociale reglementate de această ramură de drept sunt relații de constrângere, proprii acestei ramuri, ce presupun drepturi și obligații pentru participanți. Drepturile și obligațiile pe care le au participanții diferă de la felul sancțiunii aplicate (în cazul închisorii sunt relații de deținere în penitenciare, iar la amendă relații sociale privind plata unei sume de bani).

Tot în obiectul dreptului execuțional penal se includ și *studiile și analizele* care se fac pentru găsirea instrumentelor celor mai eficiente pentru aplicarea normelor în scopul pentru care au fost reglementate, de maniera asigurării prevenției generale și speciale în lupta împotriva infracționalității. Din această perspectivă, dreptul execuțional penal și știința dreptului execuțional penal sunt într-o permanentă dinamică și dezvoltare, în aceeași măsură în care există dinamica mișcării societății față de realitatea și parcursul comportamentului antisocial, urmărindu-se adaptarea măsurilor sancționatoare la necesitățile vieții contemporane.

Normele de drept execuțional penal devin instrumentele de îndrumare și orientare a relațiilor sociale de executare a sancțiunilor de drept penal spre scopurile fixate de politica penală a statului. Aceste norme conferă *cadrul juridic al individualizării administrative a sancțiunii*, generând cristalizarea unui ansamblu de idei, teorii, concepte filozofice privitoare la sancțiuni, regimuri de executare, organizarea aplicării acestora etc.

Ne raliem opiniei exprimate în doctrină potrivit căreia știința dreptului execuțional penal se va dezvolta în viitor în mod deosebit în legătură strânsă cu dezvoltarea tehnologică, cu explozia posibilităților de comunicare, precum și ca urmare a dinamicii noilor categorii de infractori^[2].

[1] I. OANCEA, *Drept execuțional penal*, Ed. All Beck, București, 1998, p. 8-9.

[2] I. CHIȘ, *Drept execuțional penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 154.

Secțiunea a 3-a. Domeniul de activitate

La o primă și generală vedere, după natura și caracteristicile esențiale ale obiectului de reglementare al dreptului execuțional penal, domeniul de activitate îl constituie relațiile sociale speciale privind executarea sancțiunilor de drept penal. Cu alte cuvinte, suntem în prezența *activității desfășurate de organele de stat însărcinate cu punerea în executare a sancțiunilor și cu situația persoanelor condamnate* asupra cărora se răsfrânge această activitate.

Domeniul de activitate al dreptului execuțional penal este foarte apropiat de cel al dreptului penal, însă nu se identifică, ci are o existență de sine stătătoare. El cuprinde mai multe planuri, după felul sancțiunilor de drept penal: planul pedepselor principale, planul pedepselor complementare, planul măsurilor de siguranță și planul măsurilor educative. Toate aceste sancțiuni au anumite limite temporale, cu început și sfârșit (începutul executării sancțiunii, care ține până la limita la care se termină executarea fiecărei sancțiuni în parte).

Conceptele de bază ale dreptului execuțional penal sunt *infrațiunea, răspunderea penală și sancțiunea penală*.

Secțiunea a 4-a. Interpretarea normelor de drept execuțional penal

Interpretarea normelor juridice desemnează *procesul intelectual de stabilire a sensului exact al normelor juridice, în vederea aplicării acestora la situații și cazuri concrete ce se impun a fi rezolvate de către organele de aplicare a dreptului*.

De-a lungul istoriei, Iustinian și Napoleon au apreciat că numai ei pot interpreta legile, deoarece ei le-au făcut. Cu timpul, au apărut comentarii ale legilor și s-a acceptat ideea că legiuitorul nu poate și nici nu trebuie să prevadă totul. În sistemul de drept anglo-saxon, în care izvoarele principale ale dreptului sunt precedentul judiciar și cutuma judiciară, interpretarea dreptului este mai liberă.

Interpretarea dreptului este *o operațiune, o activitate cu caracter logic, care lămurește și explică înțelesul exact și complet al dispoziției normelor juridice, oferind astfel soluții juridice pentru diferitele spețe, cazuri și situații pe care organele de stat le au de rezolvat*.

Principiul legalității impune ca rezultatul interpretării legii să fie concordant cu voința legiuitorului. În dreptul penal, de pildă, legea nu trebuie interpretată nici extensiv, nici restrictiv. Totuși, ori de câte ori legea nu este clară, ci este echivocă sau lacunară, ea se interpretează restrictiv.

Subiecții de drept, fie persoane fizice, fie juridice, nu pot crea norme juridice, deoarece acesta este atributul legiuitorului, iar în cazuri neprevăzute și nereglementate se poate apela la aplicațiunea principiilor de drept.

Interpretarea normelor juridice este de două feluri:

- interpretare *oficială* sau *obligatorie*;
- interpretare *neoficială*.

Interpretarea oficială este realizată de către organele de stat care au atribuții fie în procesul elaborării normelor juridice, fie în procesul aplicării acestora. Legiuitorul poate elabora acte normative interpretative, realizând o interpretare autentică. De

fiecare dată, în aceste cazuri, actul normativ interpretativ se aplică retroactiv și realizează o interpretare generală sau legală. Interpretarea oficială este autentică dacă este făcută de legiuitor și este causală dacă este efectuată de organele judiciare competente. Instanțele de judecată, precum și organele administrației realizează o interpretare juridică sau causală.

Interpretarea neoficială este activitatea de interpretare a normelor juridice efectuată de analiști din domeniul dreptului, practicieni și teoreticieni, care realizează de fapt o interpretare doctrinară în cursuri, tratate, reviste. Interpretarea neoficială a legii este realizată și de avocați, dar ea nu are forță juridică și nu este obligatorie.

Doctrina a stabilit un număr de cinci *metode tehnice de interpretare*, aplicabile tuturor ramurilor de drept:

- metoda gramaticală;
- metoda sistematică;
- metoda istorică;
- metoda logică;
- metoda analogică.

În funcție de rezultatele interpretării normelor juridice, interpretarea poate fi:

– *interpretare literală* (gramaticală), când se constată că textul normei juridice descrie exact sfera cazurilor la care se referă, neexistând motive de a extinde sau de a restrânge aplicarea dispoziției în cauză. Metoda interpretării literare este prima metodă care trebuie folosită de interpret, deoarece legiuitorul, înainte de toate, vrea și trebuie să exprime prin cuvinte voința sa. Dacă nu există norme interpretative care să deroge de la sensul obișnuit al cuvintelor utilizate de legiuitor, înțelesul acestora va fi cel din limbajul obișnuit. De exemplu, art. 21 din Constituție, care prevede că orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime;

– *interpretarea rațională sau logică* constă în relevarea voinței legiuitorului prin utilizarea argumentelor sau raționamentelor logice. Stabilirea voinței sau scopului legiuitorului prin folosirea procedeele logice are loc numai dacă interpretarea literală este nesatisfăcătoare. Această interpretare presupune cunoașterea finalității legii, adică a realităților sociale care au determinat adoptarea sa. Raționamentele logice cele mai folosite în cadrul operațiunii de dezvăluire a voinței legiuitorului sunt: raționamentul *a fortiori* (dacă interzice mai puțin, ea interzice implicit și mai mult), *per a contrario* (dacă sancționează numai în anumite condiții, înseamnă că exclude de la incidență celelalte situații), *reductio ad absurdum* (numai interpretarea propusă poate fi luată în considerare), *a pari* (la situații identice se impune aceeași soluție);

– *interpretarea sistematică* raportează textul normei la ansamblul din care face parte, adică la actul normativ. Dreptul nu este o sumă de norme juridice, ci un câmp normativ articulat coerent într-o integralitate auto-organizatoare, astfel că normele se completează reciproc, sporind eficiența aplicativă; interpretarea sistematică presupune studierea normei ce se interpretează în corelație cu alte norme ce sunt cuprinse în aceeași lege sau cu alte legi ce fac parte din sistemul de drept pozitiv. Nicio lege nu apare pe un teren gol, ci are în vedere legislația existentă, fie penală, fie extrapenală, ca urmare a intercondiționărilor existente între acestea;

– *interpretarea istorică-juridică* contribuie la descifrarea semnificației normative a textului legal, interesând determinarea istorică, impactul juridic al împrejurărilor sociale ce au condus la elaborarea normei, a legii în general; interpretarea istorico-juridică presupune analiza istoricului legii sau al normei ce se interpretează, studiindu-se în-

formații de ordin social, economic, politic și juridic existente la momentul adoptării legii. Istoricul legii atrage după sine studierea lucrărilor pregătitoare în vederea elaborării ei, proiecte și anteproiecte, expuneri de motive, elemente de drept comparat etc.;

– *interpretarea analogică* constă în explicarea sensului unei legi penale cu ajutorul altor norme care sunt asemănătoare, abordând aceeași materie, dar care sunt mult mai clare. Interpretarea prin analogie trebuie să nu fie confundată cu extinderea legii prin analogie, care presupune aplicarea legii penale la fapte care nu sunt prevăzute în normele sale, dar sunt asemănătoare cu cele din lege^[1]. Această metodă de interpretare a extinderii legii prin analogie deschide drum liber abuzurilor și arbitrariului în înfăptuirea actului de justiție.

Pe lângă aceste metode, au mai fost și sunt folosite și metoda experimentului, metoda statistică, metoda comparativă, precum și alte metode care, prin rezultatele obținute, au contribuit la eficientizarea sistemului de sancționare a inculpaților, în scopul recuperării condamnaților cu costuri cât mai reduse și cu respectarea, în același timp, a drepturilor omului și a principiului umanismului dreptului execuțional penal.

Secțiunea a 5-a. Caracterele dreptului execuțional penal

Caracterele dreptului execuțional penal sunt: caracterul unitar, autonom, de drept public și derivat.

§1. Caracterul unitar

În ceea ce privește primul caracter, și anume cel *unitar*, normele juridice care reglementează această ramură de drept sunt cuprinse în Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune, în Codul penal și în Codul de procedură penală, precum și în Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești^[2] și Regulamentele de ordine interioară din penitenciare^[3].

Chiar dacă se găsesc reglementări în mai multe legi, această situație nu infirmă caracterul unitar al dreptului execuțional penal, deoarece principiile fundamentale generale sunt prezente în cadrul fiecărei reglementări penale.

Un alt argument pentru susținerea caracterului unitar este și acela că există o unitate de principii care diriguiesc întreaga activitate de executare a sancțiunilor de drept penal aplicate atât condamnaților majori, cât și condamnaților minori.

Codul penal, în Partea generală, și Codul de procedură penală cuprind norme de ordin general privind punerea în executare a sancțiunilor de drept penal. În schimb, Legile privind executarea pedepselor și a măsurilor privative, respectiv neprivative de

[1] I. OANCEA, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1994, p. 91.

[2] Adoptat prin Hotărârea C.S.M. nr. 387/2005 (M. Of. nr. 958 din 28 octombrie 2005).

[3] A se vedea și opinia potrivit căreia Regulamentele privind organizarea penitenciarelor și Regulamentele privind executarea pedepselor formează dreptul penitenciar (G.S. BARBU, A. ȘERBAN, *Drept execuțional penal*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 5).

libertate cuprind majoritatea normelor de drept execuțional penal și toate împreună formează izvoarele dreptului execuțional penal. Desigur, referitor la această afirmație, trebuie privită cu rezervă calitatea de izvor de drept a regulamentelor de organizare privind instanțele și penitenciarele. Astfel, de exemplu, în Legea privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate sunt cuprinse dispoziții cu privire la executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, reeducarea condamnaților, munca acestora și remunerarea ei, obligațiile și drepturile condamnaților, măsurile disciplinare, liberarea condiționată, paza condamnaților, executarea măsurilor educative privative de libertate, iar în Legea privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate sunt incluse dispoziții privind executarea amenzii, a pedepselor complementare și accesorii, a măsurilor educative neprivative de libertate etc.

§2. Caracterul autonom

O lungă perioadă de timp, normele de procedură penală nu erau distincte de cele de drept penal și de cele de drept execuțional penal. Până spre sfârșitul secolului XX, dreptul execuțional penal era înglobat în dreptul procesual penal. De fapt, toate cursurile de drept procesual penal cuprind și capitolul privind punerea în executare a hotărârilor judecătorești definitive.

După momentul istoric de la 1989, în literatura juridică s-a pus problema desprinderii ca ramură de sine stătătoare a dreptului execuțional penal din dreptul procesual penal.

Primul curs universitar de drept execuțional penal, tipărit cu tiraj considerabil, a fost elaborat de profesorul I. Oancea^[1].

Specificul reglementării unor raporturi juridice total diferite, cum sunt cele de drept penal, de drept civil etc., reclamă existența unei legislații adecvate^[2]. Tot mai mult s-a acreditat ideea că dreptul execuțional penal formează o ramură autonomă a dreptului care reglementează raporturile sociale de sine stătătoare ce se nasc în cadrul executării sancțiunilor de drept penal.

Înțelesul propriu al cuvântului *autonomie* este că legea după care există îți este dată de tine însuși și de nimeni altcineva. Autonomia presupune independență, adică conducere după norme juridice proprii, ceea ce realizează în conținut Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate și Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate.

În prezent, există o opinie dominantă a juriștilor în favoarea existenței unei ramuri autonome de drept execuțional penal. Autonomia presupune trei aspecte de manifestare, și anume:

– *în plan normativ*, în sensul că își creează norme de conduită fără a se limita la a sancționa încălcări ale unor norme impuse de alte ramuri de drept;

---

^[1] I. OANCEA, *Drept execuțional...*, 1998, p. 37; C. BULAI, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universității din București, 1987, p. 19; I. OANCEA, *Drept execuțional penal, o nouă ramură de drept penal*, în R.D.P. nr. 1/1995, p. 36; *idem*, *Raportul juridic execuțional penal*, în R.D.P. nr. 1/1994, p. 25.

^[2] GH. BOBOȘ, *Teoria generală a statului și dreptului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 155.

– în plan conceptual, în sensul că poate conferi un conținut propriu unor termeni diferit de cel conferit de alte ramuri de drept;

– în plan procedural, deoarece derularea unei proceduri civile nu poate împiedica, amâna sau opri derularea executării sancțiunii de drept penal, ca urmare a sesizării instanței de judecată cu o anumită acțiune.

§3. Caracterul de drept public

Reglementând relațiile sociale de punere în executare a sancțiunilor de drept penal, dreptul execuțional penal creează raporturi juridice, pe de o parte, între stat (ca reprezentant al societății și ca titular al funcției de executare), prin organele sale specializate (instanța de judecată, poliție, finanțe etc.), și, pe de altă parte, persoanele fizice (condamnații penal sau sancționații penal).

Acțiunea de executare a sancțiunii aplicate este o acțiune publică, ce aparține societății. Raporturile juridice în care se realizează această acțiune socială sunt raporturi de putere sau de autoritate.

În cadrul acestui raport, statul, prin organele sale specializate, deține o poziție de autoritate, de comandă, iar condamnatul ocupă o poziție de subordonare față de acesta.

Statul are drept de influențare, de dispoziție asupra conduitei condamnatului pe toată perioada executării sancțiunii aplicate.

§4. Caracterul derivat

Ca și dreptul în genere, dreptul penal este un produs al evoluției societății menit să apere valorile sociale împotriva actelor de conduită periculoase ale membrilor ei. Evoluția dreptului penal de-a lungul veacurilor a reflectat evoluția sistemelor de politică penală și a gândirii juridice din fiecare epocă. O lungă perioadă de timp, dreptul penal a conținut și norme de procedură penală, dar ulterior s-a realizat o separare, o diferențiere între cele două ramuri de drept.

Codul de procedură penală francez a fost elaborat în anul 1808, fiind o reglementare modernă, sistematizată, care a răspuns epocii privind desfășurarea procesului penal. Legislația franceză a influențat legislația românească, fiind o expresie a strânselor legături între cele două popoare, mai ales în secolul al XIX-lea. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza a fost elaborat Codul de procedură penală român cu influențe majore după cel francez. Acest prim Cod românesc de procedură penală a dăinuit până în anul 1936.

Actualul Cod de procedură penală, în Titlul V al Părții speciale, intitulat „Executarea hotărârilor penale” (art. 550-601), cuprinde norme privind executarea hotărârilor penale definitive.

Dreptul penal apare ca o sumă de norme, de reguli de conduită generală, iar normele de drept procesual penal cuprind reguli de conduită particulară, întrucât se adresează numai acelor care participă într-o anumită calitate la desfășurarea procesului penal^[1].

---

[1] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 10; AL. BOROI, ȘT.G. UNGUREANU, N. JIDOVU, I. MĂGUREANU, *Drept procesual penal*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 17-18.

Dreptul execuțional penal particularizează și mai mult raportul juridic de drept procesual penal, adresându-se doar statului, prin organele sale specializate în executarea sancțiunilor de drept penal, și condamnaților penal. Din relațiile sociale reglementate de dreptul procesual penal s-au desprins relațiile sociale de executare a sancțiunilor, în cadrul unui *raport juridic specific de drept execuțional penal*. Simpla situație a unei părți a normelor juridice de executare în Codul de procedură penală nu este dătătoare de ton, menită să suprimă caracterul de sine stătător al acestei ramuri de drept, care multă vreme a coexistat cu dreptul procesual penal.

Cele două ramuri de drept (dreptul procesual penal și dreptul execuțional penal) nu trebuie să se mai confunde și în viitor, deoarece fiecare ramură are o sferă de activitate juridică concretă, diferită.

Prin normele sale, dreptul procesual penal trebuie să asigure ordinea socială fără a afecta drepturile fundamentale ale persoanelor, iar dreptul execuțional penal trebuie să asigure influențarea educativă eficientă a condamnaților în timpul executării sancțiunilor, pentru a se evita în viitor săvârșirea de noi infracțiuni.

Dreptul execuțional penal s-a desprins din dreptul procesual penal ca ramură de drept de sine stătătoare, independentă, care, alături de celelalte ramuri de drept, formează un tot unitar și care oglindește politica penală a statului la un moment dat.

Secțiunea a 6-a. Scopul și funcțiile dreptului execuțional penal

§1. Scopul dreptului execuțional penal

Acesta este determinat de politica penală a statului și constă în lupta hotărâtă pe care societatea o duce cu membrii săi care încalcă ordinea de drept și care lezează prin acțiunile lor valorile sociale ocrotite de lege.

Pe lângă acest *scop general*, dreptul execuțional penal are și un *scop special*, și anume apărarea valorilor sociale, a ordinii de drept, prin reeducarea celor condamnați cu ocazia executării sancțiunilor de drept penal privative sau neprivative de libertate.

Scopul dreptului execuțional penal este stipulat în art. 3 din Legea nr. 254/2013: „(1) Scopul executării pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate este prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. (2) Prin executarea pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate se urmărește formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept, față de regulile de conviețuire socială și față de muncă, în vederea reintegrării în societate a deținuților sau persoanelor internate” și în art. 3 din Legea nr. 253/2013, unde se arată: „(1) Prin reglementarea executării pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri prevăzute la art. 1 se urmărește asigurarea echilibrului dintre protecția societății prin menținerea ordinii de drept, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, și menținerea în comunitate a persoanei care a comis una sau mai multe fapte prevăzute de legea penală. (2) Scopul măsurilor procesuale prevăzute la art. 1 lit. g) este asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori prevenirea săvârșirii de infracțiuni, în condițiile promovării unor măsuri alternative la arestarea preventivă”.

Și în acest domeniu există o *prevenție generală* și una *specială*. Prima urmărește să îi determine pe cetățeni să nu mai comită infracțiuni, iar cea de-a doua se referă la reeducarea condamnaților prin executarea sancțiunii.

§2. Funcțiile dreptului execuțional penal

În realizarea scopului său, dreptul execuțional penal este chemat să îndeplinească anumite sarcini sau funcții în calitate de instrument al politicii penale.

În esență, aceste funcții sunt:

a) *Realizarea scopului procesului penal.* Dacă nu se realizează prompt și eficient punerea în executare a sancțiunii de drept penal, desfășurarea procesului penal este inutilă și zadarnică. Totodată, rezonanța sancțiunii aplicate se anulează, iar prevenția generală și cea specială se anihilează.

În această fază a executării sancțiunilor de drept penal își desfășoară activitatea instanța de executare, procurorul, unele organe ale Ministerului Afacerilor Interne, ale Ministerului Finanțelor și alte organe abilitate (comandantul locului de deținere, al unității militare, al unității sanitare, consilii locale etc.).

Fiecare grupă de sancțiuni de drept penal (pedepse principale, complementare, accesorii, măsuri educative, măsuri de siguranță etc.) prezintă un anumit specific privind ordinul de punere în executare, organul competent, condițiile executării etc.

b) *Conformarea la principiile fundamentale ale dreptului execuțional penal*, adică „pedepsele și măsurile privative de libertate se execută în condiții care să asigure respectarea demnității umane” (art. 4 din Legea nr. 254/2013). Cu alte cuvinte, executarea sancțiunii trebuie să se realizeze respectând principiul legalității, principiul umanismului, al individualizării executării etc.

c) *Reeducarea celor condamnați* prin forma și modurile de executare a sancțiunilor. În acest sens, se impune adoptarea unor regimuri de executare diferite – regim de maximă siguranță, regim închis, regim deschis, semiliber și liber, adică neprivativ de libertate, așa cum este suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei etc.

Executarea sancțiunilor trebuie să formeze trăsături morale pentru condamnat, menite să îl determine să nu mai intre în câmpul infracțional în viitor, să îl determine să respecte ordinea de drept în societate și relațiile de conviețuire socială.

d) *Pregătirea pentru reintegrare în muncă și societate a celor condamnați și liberați definitiv.* Valențele educative ale executării sancțiunii, ce rezidă din modul în care aceasta se desfășoară (cu respectarea principiilor fundamentale de drept, cu respectarea persoanei condamnatului), prin efectuarea unei activități utile de muncă, cu respectarea drepturilor și cu recompensarea muncii, pot crea condiții pentru condamnat să se readapteze ușor la viața liberă, la munca cinstită și corectă în societate.

Toate aceste elemente pot contribui cu adevărat la reinsertia socială a individului, dar și la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către cei condamnați care au executat o pedeapsă sau o altă măsură dispusă de organul judiciar în cursul procesului penal.

Secțiunea a 7-a. Locul dreptului execuțional penal în sistemul dreptului

Sistemul nostru de drept cuprinde circa 13-14 ramuri de drept și după dreptul penal se poate înscrie dreptul execuțional penal.

În epoca romană, existau un drept public și un drept privat (civil). Între aceste două mari ramuri de drept existau anumite legături. Apoi, ramurile de drept s-au diversificat și multiplicat, desprinzându-se pe rând din cele două ramuri principale de drept, penal și civil, alte ramuri de drept.

Dreptul execuțional penal s-a desprins din dreptul procesual penal, având legături strânse cu acesta, dar și cu dreptul penal.

a) *Dreptul execuțional penal și dreptul penitenciar.* În unele țări europene s-a dezvoltat dreptul penitenciar, care se ocupă cu reglementarea executării pedepselor privative de libertate și care este reglementat atât de Codul penal, cât și de legile speciale. În Franța și Italia, există și știința penitenciară. Ea cuprinde dispozițiile de drept care reglementează numai executarea pedepselor privative de libertate.

Dreptul execuțional penal reglementează executarea tuturor sancțiunilor de drept penal, având un domeniu de reglementare mai larg^[1], înglobând dreptul penitenciar.

Între cele două ramuri de drept există mai multe deosebiri, pe care le vom prezenta în cele ce urmează.

Dreptul execuțional penal cuprinde, în dispozițiile nepenale ale legii organice privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare, premisele esențiale necesare, generale, relativ stabile și repetabile realizării scopului acestora, pe când dreptul penitenciar nu operează cu categoriile legii organice privind executarea. În cadrul dreptului execuțional deosebim o premisă esențială și necesară: încarcerarea condamnaților în penitenciare pe baza mandatului de executare emis în temeiul unei hotărâri judecătorești. Executarea pedepsei închisorii se va realiza potrivit Legii nr. 254/2013 (premisă generală), care oglindește politica penală a statului nostru (premisă relativ stabilă și repetabilă).

Dreptul penitenciar cuprinde tipurile de strategii proprii, tratamentul penitenciar și regimul penitenciar. De asemenea, cuprinde norme juridice cu privire la munca condamnaților în penitenciare, măsurile privind reeducarea, școlarizarea și instruirea acestora, regulamentele de ordine interioară cu drepturile și îndatoririle condamnaților, precum și recompensele ce se pot acorda. Sunt precizate, totodată, și atribuțiile privind activitatea fiecărui organ în cadrul executării pedepsei în penitenciar.

Dacă dreptul execuțional penal are ca izvor de drept legea privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare, dreptul penitenciar are ca izvor principal regulamentul pentru aplicarea legii privind executarea pedepselor^[2]. Desigur, susținerea comportă discuții cu privire la faptul dacă și în ce măsură un regulament poate fi izvor de drept.

b) *Legătura cu dreptul penal, dreptul procesual penal și alte ramuri de drept.* Scopul celor trei ramuri de drept este prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni și tragerea la răspundere a infractorilor, care se realizează în procesul penal.

Dreptul penal prevede cadrul legal al sancțiunilor, normele speciale și generale sancționatoare, modalitățile aplicării sancțiunilor de drept penal în hotărârile definitive de condamnare.

Dreptul execuțional penal, prin normele sale de executare a sancțiunilor aplicate de instanță, contribuie la prevenția legii penale, la atingerea scopului acesteia. Între cele două ramuri de drept există intercondiționări, fără a se știrbi autonomia de reglementare a fiecăreia.

Executarea sancțiunilor se realizează într-un anumit cadru, cu respectarea unei anumite proceduri penale. În Codul de procedură penală, în Titlul V – „Executarea hotărârilor penale”, sunt prevăzute dispozițiile speciale privind executarea hotărârilor

[1] În același sens, a se vedea și G.S. BARBU, A. ȘERBAN, *op. cit.*, p. 5.

[2] P. ZIDARU, *Drept penitenciar*, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 15 și urm.

penale. Prin aceste norme sunt precizate procedura de punere în executare a sancțiunilor și procedura de modificare a executării sancțiunilor de drept penal.

La prima vedere s-ar putea trage concluzia că dreptul execuțional penal ar fi inclus în dreptul procesual penal, dar, așa cum s-a arătat, chiar dacă normele de reglementare le regăsim în Codul de procedură penală, dreptul execuțional penal are un obiect propriu de reglementare, autonom, cu reglementări proprii regăsite în legile de executare. Uneori, raporturile de drept execuțional penal se realizează prin raporturi de drept procesual penal la care subiecți sunt organele statului specializate și condamnații.

De asemenea, dreptul execuțional penal preia o serie de informații, idei, cunoștințe din *criminologie* (care studiază trăsăturile infractorului) și din *penologie* (care studiază pedepsele).

Criminologia studiază criminalitatea din perspectiva cauzalității fenomenelor, a condițiilor și împrejurărilor în care se produc anumite categorii de infracțiuni, precum și comportamentul infracțional. Dreptul execuțional penal, fiind o ramură aplicativă, nu face altceva decât să confirme concluziile teoretice ale criminologiei, să nuanțeze procedeele de reeducare a condamnaților.

Penologia studiază conținutul și evoluția pedepselor, natura acestora, eficacitatea lor, atât din punct de vedere al constrângerii, cât și cel al reeducării, îndreptării comportamentului. Se constată că dreptul execuțional penal și penologia cercetează pedepsele din unghiuri de vedere diferite, având un scop unic: experimentarea unor metodologii noi de resocializare, de influențare pozitivă conștientizată.

Secțiunea a 8-a. Politica execuțional-penală

Legea penală prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infractorilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte.

În cadrul politicii penale a statului nostru, un loc important îl ocupă și politica execuțional-penală. Statul înțelege să apere, prin elaborarea legilor generale și speciale, valorile sociale, ordinea de drept și normele de conviețuire socială între membrii societății.

Politica penală a statului nostru trebuie să se adapteze la și să țină seama și de legislația Uniunii Europene. Legislația penală națională suferă influențe puternice din partea dreptului Uniunii Europene, în scopul armonizării celor două legislații.

Sub aspect sancționator, statul nostru s-a obligat, prin tratatele încheiate cu statele membre, să ia toate măsurile ca *faptele ce îmbracă forma infracțiunii să fie sancționate penal, iar sancțiunile să fie proporționate și educative*. Justificarea colaborării între state în domeniul penal și execuțional penal este dată de faptul internaționalizării crimei, căreia trebuie să i se răspundă prin măsuri eficiente de represiune cu caracter național și internațional.

După anul 2000, în cadrul reformei penale, statul nostru a făcut eforturi considerabile concretizate în elaborarea unor proiecte de modificare a Codului penal și a Codului de procedură penală, iar în cadrul actualelor coduri se regăsesc instituții penale din dreptul comunitar penal.

Ideea principală care răzbate din politica statului în ceea ce privește executarea sancțiunilor de drept penal este aceea a accentuării laturii de reeducare a infractorilor și, implicit, de realizare a unei prevenții generale și speciale mai eficiente în detrimentul laturii sancționatorii.

Secțiunea a 9-a. Știința dreptului execuțional penal

Alături de ramura de drept s-a dezvoltat și știința dreptului execuțional penal, ce este o ramură a științelor juridice care cuprinde totalitatea de concepții, idei, teorii, explicații privitoare la dreptul execuțional penal.

Obiectul de studiu îl reprezintă normele de drept și raporturile juridice privitoare la executarea sancțiunilor de drept penal.

Metoda de studiu este cea a analizei complexe și realiste a fenomenului execuțional penal, apelând la metoda istorică, logică, precum și la alte metode. Se apelează, totodată, și la metode proprii științelor sociale, cum ar fi metoda statistică, metoda comparativă etc.

Există *corelații* cu științele juridice penale, ca dreptul penal și dreptul procesual penal. De asemenea, există corelații cu științele sociale penale, cu politica penală (care trasează orientările de bază ale legislației penale, eficiența sancțiunii), cu criminologia (acele studiază cauzele și condițiile sociale ce determină criminalitatea și trăsăturile caracteristice ale persoanelor care săvârșesc infracțiuni), cu penologia (care se ocupă cu studiul pedepselor, natura și funcțiile acestora), știința penitenciară (executarea pedepselor privative de libertate, organizarea sistemului penitenciar), cu sociologia criminală și pedagogia condamnatului (rolul mediului social în criminalitate, trăsături psihice).

Secțiunea a 10-a. Izvoarele dreptului execuțional penal

Prin izvor al dreptului execuțional penal se înțelege actul normativ sau actele normative prin care se exprimă voința de stat cu privire la normele juridice privind executarea sancțiunilor de drept penal.

Izvoarele dreptului execuțional penal sunt dispozițiile cuprinse în:

a) *Constituția României*. Legea fundamentală creează cadrul de manifestare a cetățenilor în plaja mare a activităților licite, stabilindu-se tot ceea ce statul român permite cetățenilor, apărându-le în același timp valorile și drepturile fundamentale, începând cu drepturile inviolabile ce asigură viața, posibilitatea de mișcare liberă, siguranța fizică și psihică, siguranța domiciliului, continuând cu dreptul la integritate fizică și psihică, la apărare individuală și colectivă, la liberă circulație, dreptul de ocrotire a vieții intime, familiale și private; legea fundamentală creează premise pentru toți, chiar și pentru cei sancționați penal, să își exercite drepturile.

În Constituție sunt lămurite sensurile noțiunilor de cetățean, stat, drept, concomitent cu definirea principiilor generale ale raporturilor dintre cei care apără societatea și cel apărut de normele de drept împotriva pericolelor, infracțiunilor și nedreptăților;

b) *Codul penal*, în art. 53-70 – categoriile pedepselor, art. 71-73 – calculul pedepselor, art. 80-96 – renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, art. 99-106 – liberarea condiționată.

c) *Codul de procedură penală*, în Titlul V privind „Executarea hotărârilor penale”, art. 550-601;

d) *Legea nr. 254/2013* privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Normele de drept execuțional penal limitează drepturile și libertățile unor cetățeni (condamnați), în scopul de a evita activitățile distructive. Totuși, aceste norme trebuie să fie periodic revizuite,

pentru a reformula posibilitățile exercițiului deplin al acestor drepturi de îndată ce este posibil. Condițiile în care drepturile se exercită în cazul celor sancționați penal sunt stabilite de normele dreptului execuțional, care prevăd limitele și modul lor de manifestare.

e) *Legea nr. 253/2013* privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal;

f) *Legea nr. 252/2013* privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune;

g) *Legea nr. 293/2004* privind statutul funcționarilor publici din Administrația Națională a Penitenciarelor^[1].

La acestea trebuie alăturat, chiar dacă nu au forța juridică a legii și nu pot fi izvoare de drept în adevăratul sens al noțiunii, și Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești și Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv a Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Este de precizat faptul că ultimele „izvoare” indicate mai sus nu au caracterul unui „izvor de drept” propriu-zis, deoarece nu sunt acte emise de la puterea legiuitoare – Parlamentul –, însă apreciem că prin conținutul lor pot fi menționate la acest capitol.

Legislația Uniunii Europene și cea internațională, mai precis tratatele și convențiile ratificate de România, fac parte din dreptul intern și sunt obligatoriu a fi respectate. Astfel, în acest sens trebuie amintite:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948;
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966;
- Principiile directoare pentru tratamentul delincvenților, adoptate de O.N.U. în 1990;
- Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante^[2];

- Regulile europene pentru penitenciare – Recomandarea R(87)3, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 12 februarie 1987, în cea de-a 404-a ședință a miniștrilor deputați; versiunea europeană revizuită a Ansamblului de reguli minime privind tratamentul deținuților;

- Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, adoptat prin Rezoluția nr. 663 C(XXIV) a Consiliului Economic și Social din 31 iulie 1957, care a reluat Rezoluția Primului Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților din 30 august 1955;

- în domeniul privind recrutarea, pregătirea și statutul personalului de penitenciar – Rezoluția Primului Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, adoptată la 1 septembrie 1955;

- în materie de așezăminte penitenciare și corecționale deschise – Rezoluția Primului Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, adoptată la 29 august 1955;

[1] Republicată în M. Of. nr. 264 din 10 aprilie 2014.

[2] România a aderat la această convenție prin Legea nr. 19/1990 (M. Of. nr. 112 din 12 octombrie 1990).

– Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori – „Regulile de la Beijing” –, adoptat de O.N.U. prin Rezoluția nr. 40/33 din 29 noiembrie 1985;

– Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate – Rezoluția nr. 45/113 din 14 decembrie 1990;

– Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau de încarcerare, adoptat de O.N.U. în a 76-a Sesiune plenară din 9 decembrie 1988;

– Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei R(89)12, adoptată la data de 13 octombrie 1989 la Strasbourg;

– Recomandarea Comitetului de Miniștri REC(2006)2 din 11 ianuarie 2006 referitoare la Regulile penitenciare europene;

– Recomandarea Consiliului de Miniștri REC(2008)11 din 5 noiembrie referitoare la Regulile europene pentru minorii care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri dispuse de organele judiciare.

Secțiunea a 11-a. Principiile dreptului execuțional penal

Principiile de drept sunt reguli de maximă generalitate, care sintetizează experiența socială și asigură echilibrul dintre respectarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor.

Etimologic, noțiunea de principiu vine de la latinescul *principium*, care are sensul de *început, obârșie sau element fundamental*. Orice principiu este un început pe plan ideatic, o sursă de acțiune. Principiile generale ale dreptului sunt prescripțiile generatoare care stabilesc arhitectura dreptului și aplicarea sa. Un principiu se poate prezenta sub diverse forme: axiome, deducții sau o generalizare a unor fapte concrete.

Studiul originii principiilor dreptului (ca, de altfel, și studiul originii fenomenului juridic) a constituit o preocupare permanentă pentru filosofi și pentru diverse școli de gândire juridică.

Considerate ca prescripții sau idei fundamentale ce călăuzesc crearea și aplicarea normelor juridice, principiile dreptului au fost formulate încă din Antichitate, la început sub forma unor dictoane sau adagii. Acestea au însă un grad de cuprindere mai redus decât principiile, deoarece vizează numai anumite secvențe ale fenomenului juridic, și nu pe acesta în ansamblul său. Totuși, maximele, adagiile, axiomele îmbogățesc principiile dreptului, le dau substanță prin definițiile sugestive ce privesc fenomenele tipice din domeniul relațiilor juridice.

Dreptul execuțional penal este călăuzit de o seamă de principii de drept prin care se orientează și se direcționează toată activitatea de executare a sancțiunilor de drept penal. Aceste principii sunt generale sau speciale, în funcție de obiectul și întinderea sferei lor de aplicare.

Principiile de bază sunt determinate de scopul în vederea căruia se realizează activitatea execuțională penală, ele trebuind să asigure realizarea ei în bune condițiuni. Principiile de bază ale activității execuționale penale exprimă în mod sintetic concepția politico-juridică a statului în ceea ce privește punerea în executare a hotărârilor judecătorești definitive și organizarea activității de executare a acestora.

Cunoașterea principiilor are o importanță teoretică și practică:

– pentru teorie, ele dezvăluie concepția politico-juridică ce a stat la baza reglementării, aceasta constituind un criteriu științific de apreciere a unui sistem de drept și, de

asemenea, oferă fundamentul explicării doctrinei a normelor de drept execuțional penal luate în ansamblu sau fiecare în parte;

– din punct de vedere practic, ele servesc la aplicarea corectă a normelor de drept incidente^[1].

Sistemul principiilor dreptului este format din principiile fundamentale ale dreptului și din principiile de ramură. Principiile de ramură au la bază principiile fundamentale, continuându-le acțiunea, amplificând-o la nivelul fiecărei ramuri de drept. Astfel, referitor la dreptul execuțional penal, identificăm o serie de *principii generale* (unele dintre ele, de fapt, coincid cu cele fundamentale, constituționale) și *principii speciale*, specifice ramurii de drept execuționale penale.

Ca urmare a aplicării acestor principii, este nevoie ca, în activitatea de executare a pedepselor, să se asigure condamnaților următoarele drepturi fundamentale în materie execuțională penală: dreptul de a informa familia, recunoașterea faptului că persoana condamnată are dreptul de a consulta un avocat, recunoașterea conduitei religioase, dreptul de a se plânde de încălcarea drepturilor legale.

§1. Principii generale

a) *Principiul legalității executării sancțiunilor de drept penal*. Executarea sancțiunilor se realizează în conformitate cu Codul penal, cu legea privind executarea pedepselor și cu alte legi. Este unul dintre principiile fundamentale ale tuturor ramurilor de drept, prevăzut și în Constituția României.

Din principiul legalității cu caracter general prevăzut în art. 1 alin. (5) din Constituție, potrivit căruia „respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”, se desprinde și principiul legalității executării sancțiunilor de drept penal. Pentru realizarea și respectarea lui se impun următoarele cerințe:

– activitatea de executare nu se poate desfășura decât de către organele statului prevăzute de lege și în limitele atribuțiilor conferite de lege;

– organele judiciare trebuie să respecte drepturile celor sancționați și să asigure condițiile normale de încarcerare în penitenciare și la locurile de muncă potrivit legii.

Pentru asigurarea legalității executării sancțiunilor intervin un sistem complex de garanții procesuale, cât și numeroase sancțiuni aplicabile persoanelor care au încălcat legea cu ocazia punerii în executare a hotărârilor penale definitive.

Consacrarea acestui principiu are o importanță deosebită, reprezentând o garanție a drepturilor și libertăților omului, în sensul că împiedică abuzurile în activitatea de executare.

b) *Principiul individualizării executării sancțiunilor de drept penal*^[2]. Executarea pedepselor și a celorlalte sancțiuni trebuie adaptată după felul individului, după personalitatea lui. În viziunea acestui principiu, executarea sancțiunilor trebuie să se facă la locul de deținere în concret în raport cu gravitatea faptei săvârșite și persoana condamnatului, astfel încât să se atingă scopul pedepsei.

Individualizarea executării sancțiunilor se organizează de organele administrative de executare. Individualizarea administrativă poate privi regimul de executare, dar și durata executării efective a sancțiunii. Deci mijlocele de realizare a acesteia pot avea

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, 1997, p. 37-73.

[2] C. BULAI, *Drept penal...*, p. 323.

caracter judiciar sau mixt și fără voința organelor administrative nu este practic posibilă opera de individualizare a executării.

Individualizarea administrativă este reglementată în principiu în Legea nr. 254/2013 și în Legea nr. 253/2013.

c) *Principiul umanismului executării sancțiunilor de drept penal.* Executarea pedepsei și a celorlalte sancțiuni și măsuri dispuse de organele judiciare nu trebui să aducă suferință condamnatului. Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață presupune un rău și o suferință la care nu trebuie să se mai adauge și altele.

Principiul presupune că întreaga reglementare în materie execuțională penală trebuie să pornească de la persoana condamnatului. În centrul activității se află OMUL, reeducarea și resocializarea sa. De aceea, trebuie să existe un echilibru între coerciție și reeducare. Pedepsa privativă de libertate este un „rău” și o „suferință” care nu trebuie să dezumanizeze.

Umanizarea pedepselor a fost un principiu al școlii clasice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Enrico Ferri s-a opus cruzimii pedepselor și modului de executare existent în secolul al XVIII-lea, propunând abolirea pedepsei cu moartea, a pedepselor corporale și infamante și propunând, totodată, îmblânzirea pedepselor existente.

d) *Principiul rolului activ al organelor de executare.* Organele de executare au o funcție deosebită în reeducarea condamnaților în locurile de deținere. Personalul din penitenciare se preocupă de respectarea disciplinei în muncă și în penitenciar, a ordinii și a regulamentelor interne.

Munca de reeducare trebuie să țină seama de particularitățile fiecărui condamnat, de conduita sa anterioară condamnării, de natura infracțiunii săvârșite și de cuantumul pedepsei aplicate.

Realizarea acestui scop nu este posibilă prin pasivitatea sau dezinteresul organelor din locurile de executare (penitenciare, centre de deținere, centre educative, spitale etc.), acestea trebuind să apeleze la toate mijloacele legale pentru „însănătoșirea morală” și fizică a condamnatului.

e) *Principiul respectării demnității umane* presupune că persoanele condamnate nu trebuie să fie tratate inuman în locurile de executare. Introducerea acestui principiu s-a impus ca urmare a aderării României la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

În vederea garantării lui a fost incriminată ca infracțiune distinctă tortura (care constă în provocarea de dureri sau suferințe puternice, fizice ori psihice, pentru obținerea de informații sau mărturisiri ori pentru a pedepsi sau intimida în legătură cu un act pe care persoana l-a comis).

Respectarea principiului analizat presupune dreptul persoanei la demnitate (art. 4 din Legea nr. 254/2013 și art. 5 din Legea nr. 253/2013), dar și la integritate psihică și fizică (art. 5 din Legea nr. 254/2013).

Personalul din locurile de executare trebuie să preîntâmpine suferința cauzată de unii condamnați altora și să se preocupe de prevenirea acestora, într-o „lume” în care nimeni nu te poate feri de nimic, pentru că în general nu are cum.

§2. Principii speciale^[1]

a) *Principiul obligativității*. Acest principiu se referă la faptul că dispozitivul hotărârii judecătorești penale trebuie adus la îndeplinire în mod obligatoriu de către instanța de executare.

Punerea în executare se realizează din oficiu, cu excepția situațiilor în care există o împiedicare legală. În dreptul penal nu este recunoscută procedura învestirii cu formulă executorie a hotărârilor, iar punerea în executare nu rămâne la latitudinea părților din proces. Dimpotrivă, punerea în executare este atributul instanței de executare, fără a fi condiționată de o cerere prealabilă de executare.

b) *Principiul executabilității*. Este un efect al pronunțării de către instanța de judecată a unei soluții, având caracter absolut în cazul hotărârii definitive, ca efect al autorității de lucru judecat.

În afară de condiția pozitivă privind existența unei hotărâri penale definitive, este necesar să fie îndeplinită și o condiție negativă, și anume inexistența vreunei suspendări a executării. Suspendarea executării hotărârii definitive poate apărea în situațiile prevăzute de art. 411, art. 416, art. 430, art. 441, art. 460, art. 465 C. proc. pen.

Trebuie precizat, totodată, că executabilitatea unei hotărâri nu se poate confunda cu caracterul definitiv al acesteia. Un exemplu în acest sens este hotărârea de luare și prelungire a unei măsuri preventive, care, chiar dacă nu este definitivă, se va pune în executare, deoarece contestația nu este suspensivă de executare [art. 204 alin. (3), art. 205 alin. (3), art. 206 alin. (4) C. proc. pen.].

c) *Principiul jurisdicționalității*. Activitatea de executare este pornită și se desfășoară din inițiativa și sub supravegherea instanței de executare, care este competentă să soluționeze și incidentele la executare.

Judecătorul delegat cu executarea poate sesiza instanța de executare [art. 554 alin. (2) C. proc. pen.], dacă cu ocazia punerii în executare a hotărârii sau în cursul executării se ivește vreo nelămurire sau împiedicare.

Judecătorul delegat cu executarea acționează ca un delegat al instanței în această materie (art. 554 C. proc. pen., art. 14 și urm. din Legea nr. 253/2013).

d) *Principiul continuității*. Din moment ce s-a declanșat faza punerii în executare a hotărârii, aceasta se desfășoară în mod continuu până la epuizare, până la completa ducere la îndeplinire a ceea ce instanța de judecată a hotărât. În mod excepțional, executarea poate fi amânată sau întreruptă, conform art. 519 și art. 589-594 C. proc. pen.

---

[1] G. ANTONIU, *Executarea sancțiunilor penale*, în V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, Ed. Academiei, București, 1976, p. 299-300.